



Citace záznamu

Vladislava Říhová, Zámek Tatenice, Průjezd v přízemí severního křídla, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě* (online databáze), <https://stuky.upce.cz/node/920>, vyhledáno 26. 4. 2024.

Zámek Tatenice, Průjezd v přízemí severního křídla

Číslo záznamu: 920

Bližší určení díla: Dekorativní výzdoba klenby průjezdu

Památkově chráněno, č. úskp: 38074/6-4085

Umístění: Přízemí severního křídla zámku

Datec: Kolem roku 1606



Tatenice, zámek, klenba průjezdu (Jakub Kmošek, 2017)

Anotace

Dvoupodlažní objekt renesančního zámku byl vybudován v roce 1606 pro Ladislava Velen z Žerotína. Původně čtyřkřídla dispozice byla při demolcích a radikální rekonstrukci 80. let 20. století upravena do současné podoby se severním a navazujícím východním křídlem. V interiéru se zachovalo 8 místností s autentickou, z části rekonstruovanou výzdobou tvořící bohaté dekorativní systémy tvořené z vytlačovaného a vyřezávaného štuky.

Abstract

The two-storey Renaissance chateau was built in 1606 for Ladislav Velen of Žerotín. The original four-wing layout was modified during demolition and radical reconstruction in the 1980s to its present form with a northern and adjoining eastern wing. The interior preserves 8 rooms with authentic, partly reconstructed decoration consisting of rich decorative systems made of extruded and carved stucco.

Kraj	Okres	Obec	Katastr
Pardubický kraj	Ústí nad Orlicí (okres)	Tatenice	Tatenice
Ulice, čp. / č. o.		GPS	
86		49.867633504658, 16.698020977845	



Technika štuky	Materiálová skladba	Povrchové úpravy	Původnost
Vytlačovaný štuk, vyřezávaný štuk		polychromie (stávající stav) Klenba je pokryta sekundárním nátěrem, který vznikl při rekonstrukci zámku v polovině 80. let 20. století. Převažuje bílá barevnost – na hladkém pozadí a většině plastických prvků. Vypichované omítky na pozadí kartuší jsou natřeny světle šedou. V ploše erbovních znamení se v omezené míře uplatňují další barvy – terakotová, tmavě okrová a lomená zelená.	Původní stav s druhotnými zásahy

Uměleckohistorický popis

Zámek Tatenice má podobu dvoukřídlé jednopatrové stavby. Jeho současná dispozice je výsledkem radikální rekonstrukce 80. let 20. století a řady demolí, které v původně pravidelně vybudovaném areálu probíhaly už od konce 18. století. Původní tvrz (integrovanou v dnešním východním křídle) zakoupil v roce 1600 majitel moravskotřebovského panství Ladislav Velen ze Žerotína. V roce 1606 ji nechal přestavět na zámek s pravidelnou tříkřídlou dispozicí a arkádovým nádvořím. V této době vznikly také náročné štukové dekorace, které se v části prostor přízemí i patra zachovaly dodnes. Z publikovaného půdorysu přízemí budovy (Plaček 1996, s. 339) je patrné, že jednodušší štukovou výzdobu na hranách lunet a v geometrických zrcadlech ve vrcholu kleneb bylo možné najít i v prostorách dnes již strženého západního křídla. Zachované prostory se štukovou výzdobou najdeme především v severním křídle a v sousedící severní části východního křídla. Celkem se jedná o osm místností v obou podlažích zámku.

Obdélný prostor průjezdu ve středu dispozice severního křídla je na severní a jižní straně prolomen dvěma otvory vjezdu opatřenými na fasádách náročně sochařsky zpracovanými vstupními portály. Severní (vnější) portál je v nadpraží datovaný rokem 1606 a opatřený nápisem upozorňujícím na stavebníka zámku – Ladislava Velena ze Žerotína. Zároveň v nástavci najdeme erby stavebníka a jeho ženy Bohunky z Kunovic.

Nad průjezdem je nasazena mírně stlačená valená klenba se třemi páry protilehlých trojbokých výsečí. Základem kompozice jsou vysoce plastické štukové pásy s vytlačovaného dekoru tvořené kombinací dvou ornamentů – po stranách vejcovce a uprostřed průběžného „řetězu“. Jsou umístěny v pásech v patě klenby na delších stranách prostoru, na hranách lunet a rámují a propojují sled tří zrcadel (dvě kruhová a střední obdélná) ve vrcholnici klenby. Bohatou dekoraci doplňují ve vymezených zrcadlech, ploše klenby a lunet kartuše tvořené prořezávaným rámem se zavíjením a lístky, v nichž jsou vloženy další, většinou tlačené dekorativní prvky. V ploše lunetových výsečí jsou v kartuších vložena trojúhelná zrcadla rámujiící drobné rozetky, v ploše klenby jsou to rozety a motiv oválného čtvercového znaku, který se bohužel nepodařilo heraldicky ztotožnit se žádným z původních ani pozdějších majitelů objektu. Jako doplňkové motivy jsou použity okřídlené andílčí hlavičky nalepované na klenbu až v závěrečné fázi jako hotové otisky.

Výzdoba tatenického zámku souvisí s okruhem dalších podobných realizací z moravskotřebovského a sousedního zábřežského panství. Tato území vlastnil na počátku 17. století Ladislav Velen ze Žerotína, s jehož stavební aktivitou můžeme vznik štukatur spojovat. Podobné dekorativní systémy a shodné formy pro drobné štukové prvky (totožné lví a andílčí hlavičky atp.) byly použity na klenbě kostela sv. Jiří v Kuncině (kolem 1610), v městském domě čp. 146 v Moravské Třebové, v dekoracích tvrze v Nemili a v podvěží kostela sv. Jiljí ve Svitavách. Dekorativní aparát odkazuje především ke slezským realizacím, jméno autora nebo stavební skupiny je dosud neznámé. Obdobné štukatury (nikoliv již prokazatelně stejné formy pro plastické prvky) najdeme také v Žerotínově městské rezidenci – manýristickém předdvorí zámku v Moravské Třebové (kolem 1615). Výstavbu tatenického zámku literatura spojuje se jménem moravskotřebovského stavitele Giovanniho Motally da Bonnamone (Plaček 1996, s. 338) a nověji hypoteticky také s okruhem prací stavitele Andrease Balzera ze slezské Nysy (Říhová 2011, s. 143), který působil na počátku 17. století v Moravské Třebové. Kompozičně i některými detaily (nikoliv však shodnými formami pro tlačené dekorace) jsou tatenické štukatury blízké realizacím z prostor zámku v Hranicích (Lejsková-Matýášová 1968).

Historické zásahy / opravy

Zámek vystavěný v roce 1606 ztratil v roce 1621 svou funkci. V dalších staletích sloužil pouze jako skladiště a sídlo úřednictva a jeho úpravám nebyla věnována větší péče. Neúdržba a následný požár dokonce vedly už na konci 18. století k demolici některých partií. V 80. letech 20. století proběhla radikální rekonstrukce exteriéru a interiéru zámku, v rámci níž byly štukatury upraveny, doplněny a nově barevně adjustovány. Pro tento zásah bohužel neexistuje žádná bližší dokumentace.

Současná polychromie štukatur průjezdu je výsledkem rekonstrukce zámku v polovině 80. let 20. století. Strukturou dělení na světlé a tmavé plochy sleduje původní řešení známé ze starších snímků, ale nedodrzuje je do detailu (např. rozety v trojúhelných zrcadlech jsou dnes bílé na bílém pozadí, dříve byly v kontrastní barevnosti). Původní barevné a tvarové řešení můžeme vidět na černobílých snímcích z 50. let 20. století. Zde jsou patrné některé zničené prvky (např. odpadlé hlavičky andílků), které jsou dnes nahrazeny replikami. K barevné úpravě se z obrazové dokumentace dá vyčíst především fakt, že plochy hladkého pozadí štukatur, plastických žeber a rámu i vyřezávaných prvků a kartuší byly provedeny ve světlém tónu (nejspíše byly původně bílé), stejně jako andílčí hlavičky. Na pozadí vyřezávaného ornamentu (mezi kartušemi, na pozadí středového zrcadla či rozet) kontrastovaly s tmavě natřenými plochami vypichované struktury omítek. Odlišnou barevnost měly některé další otiskované plastické prvky – především rozetky. Na základě snímku není zřejmé, zda byly nějak barevně akcentovány i heraldické motivy, spíše nikoliv.

Literatura

- Milada Lejsková-Matýášová, Renesanční štuková výzdoba zámeckých interiérů v severomoravských Tatenicích, in: *Severní Morava 16*, 1968, s. 31–35.
 František Musil, Z dějin zámku v Tatenici, in: *Lanškrounsko, vlastivědný sborník Městského muzea Lanškroun*, 2011, s. 2–4.
 Jarmila Krčálová, Renesanční architektura v Čechách a na Moravě, in: *Dějiny českého výtvarného umění*, II/1, Praha 1989, s. 25.
 Miroslav Plaček, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996, s. 338–339.
 Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 4, T–Ž*, Praha, 1982, s. 29–30.
 Vladislava Říhová, Skupina štukatur počátku 17. století na Moravskotřebovsku, in: *Moravskotřebovské vlastivědné listy 16*, 2005, s. 24–31.
 Vladislava Říhová, *Dílo sochařů, kameníků a štukatérů počátku 17. století. Moravskotřebovsko*, Litomyšl 2011, s. 27–28, 145–150.
 František Spurný a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Morava*, Praha 1983, s. 245.

Prameny

Archiv NPÚ – ÚOP Pardubice, spisová dokumentace Zámek Tatenice.
 Archiv Katedry dějin umění FF Univerzity Palackého v Olomouci, Vladislava Říhová, *Sochařská výzdoba manýristické části zámku v Moravské Třebové*, (disertační práce) Olomouc 2007, s. 36–39.

Autoři záznamu

Vladislava Říhová

Datum poslední změny

26.5.2023

Fotodokumentace současného stavu



Tatenice, zámek, klenba průjezdu (Lucia Krajčírová, 2021)



Tatenice, zámek, detail rozety klenby průjezdu (Lucia Krajčírová, 2021)



Tatenice, zámek, štukatury klenby průjezdu (Lucia Krajčírová, 2021)



Tatenice, zámek, centrální zrcadlo klenby průjezdu (Lucia Krajčírová, 2021)



Tatenice, zámek, detail centrálního zrcadla klenby průjezdu (Lucia Krajčírová, 2021)



Tatenice, zámek, detail znakové kartuše (Lucia Krajčírová, 2021)



Tatenice, zámek, detail rozety klenby průjezdu (Lucia Krajčírová, 2021)



Tatenice, zámek, štukatury klenby průjezdu (Lucia Krajčírová, 2021)



Tatenice, zámek, detail struktury štukatury klenby průjezdu (Jakub Kmošek, 2017)